

Clàssics Moderns. La família (III) *La Famiglia* (La família, 1987), d'Ettore Scola

Iñaki Revesado

Scola és un dels veterans del cinema italià que encara es manté en actiu i amb una filmografia de la qual se'n pot sentir orgullós. Respectant unes normes formals i argumentals més aviat clàssiques (podríem dir que allunyat d'un altre gran italià com va ser Antonioni), Scola ha sabut guanyar-se un prestigi i ha sobreviscut en aquesta indústria tan canviant com és la del cinema.

Aquest film que comentam és una realització del 1987 i és l'obra d'Scola que ha obtingut un èxit major, ajudat sens dubte per la seva nominació a l'Oscar com a millor film de parla no anglesa, com a mínim al nostre país. *La famiglia* és el retrat de Carlo, qui amb una veu en *off* precisa, justa i dosificada al llarg del metratge ens condueix per la seva vida, des del seu naixement, amb la corresponent trobada familiar per celebrar l'arribada del nou membre del grup, amb fotografia inclosa de l'esdeveniment, fins al moment en què fa els 80 anys, novament amb celebració familiar i fotografia per a la posteritat. En el transcurs d'aquests 80 anys assistim en primer pla al creixement i evolució del personatge de Carlo dins el si d'una família com tantes d'altres, acompanyats de referències històriques que ajuden la narració i l'evolució temporal.

La família de Carlo és una extensa família, així com eren les famílies abans. En un gran pis de Roma, Carlo conviu amb els seus pares, el seu germà Giulio, les seves tres ties fadrinotes, l'àvia i la

criada. Amb el transcurs dels anys, s'hi afegiran la dona de Carlo i els seus fills, a mida també que els personatges grans vagin desapareixent. Els murs d'aquest pis són testimoni del dia a dia d'aquestes persones i de la seva quotidianitat. En aquest sentit, la pantalla és només una finestra oberta en els murs que permet l'espectador guaitar i ser testimoni d'uns fets gens extraordinaris ni espectaculars, ans al contrari la regular normalitat sembla ser una constant en la vida de la família, però una normalitat plena de veritat i d'humanitat.

El llarg passadís de la casa, espai d'unió que comunica les diverses dependències, és també l'espai a través del qual es comuniquen els diferents moments de la vida de Carlo, amb un recurs d'impeccable sobrietat utilitzat pel realitzador.

La infantesa està tractada amb la tendresa amb què és evocada per un Carlo adult, essent-ne bona prova l'episodi del robatori de la moneda de la butxaca de l'abric del doctor i de les seves conseqüències, però també altres moments com ara els jocs amb el germà i amb els cosins; la presència quasi enigmàtica de l'avi, com un ésser superior, tan altiu com intocable; la pobra vida de les ties fadrines, sempre esperant l'arribada d'un prenent, lluitant entre elles mateixes per una oportunitat que ja difícilment es posarà a tir; la complicitat amb el personal del servei. L'episodi ja esmentat del robament de la moneda servirà per mostrar de

manera clara les diferències entre els dos germans: Carlo, el gran, és una persona prudent, recta i obedient; Giulio, en canvi, malgrat ser un parell d'anys més petit, du a la sang el verí de la rebel·lió, de l'aventura i de l'anarquia.

En la joventut els caràcters es mantenen i mentre Giulio pensa en la festa, els balls, les al·lotes i en treure de la vida tot el profit més divertit, Carlo pensa en els estudis i en construir-se un futur que li garanteixi la mateixa vida acomodada que ha duit el pare amb un treball al Ministeri d'Educació. Els altres personatges continuen la seva pròpia evolució. Així, les ties ja han renunciat a qualsevol possibilitat de canvi en les seves vides i intenten que el trio no es desestabilitzi de cap de les maneres entre projectes comuns i discussions beneïtes; la mare, un cop mort el pare, continua mantenint la serenitat i la tendresa cap a la seva família; de les criades, la que sempre s'ha encarregat de Carlo i Giulio, aviat devindrà en objecte de desig d'un Giulio que desperta al sexe sense miraments. És en aquest moment de la joventut dels germans quan s'incorporen al relat Beatrice i Adriana, dues germanes, la primera de les quals és alumna de Carlo, qui mira de fer classes per nodrir una incipient economia. Adriana és la germana gran de Beatrice i des de la seva irrupció en la vida de Carlo es convertirà en un referent per a Carlo de tot allò que pogués haver estat si... I és que Carlo, en consonància amb el seu caràcter, s'estima més quedar-se amb la tranquil·litat que li ofereix un futur amb una Beatrice enamorada fins a les celles, que apostar per un futur incert al costat d'Adriana. Malgrat aquesta decisió ompli d'incertesa la resta de la seva vida, servirà també per alimentar unes fantasies amoroses que donaran continuïtat a la família, més enllà encara de la mort de Beatrice.

Assistim després a l'edat madura. Carlo i Beatrice tenen dos fills, un nin i una nina. El matrimoni du una vida còmoda i plàcida, acompanyat de la mare, ja molt gran i de les tietes, que ja pràcticament no surten del pis i que reserven les energies per discutir entre elles. Giulio ha lluitat en la Segona Guerra Mundial i ha estat fet presoner. Quan finalment aconsegueix regressar, ho fa un tant desorientat, angoixat i deprimat, però la visita de l'antiga criada, la família de la qual ha sabut aprofitar les oportunitats de la guerra per sortir de la pobresa i convertir-se en una família amb una economia molt més favorable que la de Carlo, és la medicina

que permet a Giulio tornar a ser el que era. Per la seva part, Adriana, ha desaparegut pràcticament de les seves vides, instal·lada a París, s'ha convertit en una afamada concertista. Les seves visites a Roma són nul·les i les cridades de telèfon escasses.

Però arriba el dia de la retrobada, el dia en què Adriana decideix tornar a Roma i visitar la família. L'estabilitat aparent de Carlo fa aigües quan l'amor latent cap a la seva cunyada emergeix amb força només fer-se present la cara i el cos d'Adriana, i més encara quan veu que ve acompanyada d'un gavatxo repel·lent. Però ja és massa tard, Adriana i Carlo es continuen estimant d'alguna manera, conserven les espurnes d'un amor juvenil, no poden deixar de demanar-se com haguessin estat les seves vides si..., però tots dos tenen assumit que no poden fer mal a Beatrice, perquè ella és la millor esposa i la millor germana i perquè tal vegada Car-

lo i Adriana no haguessin sabut construir plegats tot el que ha creat Beatrice: una família forta, nombrosa, alegre, unida. Una família com cal.

La mort de Beatrice deixa Carlo tot sol. Estam en els anys 80 i de cop la tradició familiar del passat ha quedat enterrada. Ja ningú vol viure en un pis immens envoltat de germans, padrins, néts i nebots. Les famílies d'ara ja no tenen res que veure amb les d'abans. Carlo viu tot sol en el pis ara silenciós, quan sempre havia estat ple de veus i renous. Rep de tant en tan la visita d'Adriana, instal·lada novament a Roma després de renunciar a qualsevol possibilitat de compartir la seva vida amb ningú. Les trobades entre Carlo i Adriana són com les disputes absurdes d'un vell matrimoni que ha compartit tota una vida junts, però de sobra sabem que continuant estimant-se, però que tampoc no farien mai res que pogués ofendre la memòria de Beatrice.

En aquests 80 anys de la vida de Carlo veiem l'evolució del segle XX en petits detalls. L'esdeveniment importat que suposava fer-se una foto en família; els aldarulls polítics en Itàlia i l'arribada dels feixisme; les penúries de la guerra i les de la postguerra de les quals no es lliuren ni les famílies més acomodades; els primers símptomes de l'arribada de la modernitat amb la compra del televisor: el matrimoni d'Arthur Miller amb la *sex symbol* del

moment, Marilyn; el canvi de valors i de les rectes normes socials amb la separació de la filla de Carlo o la maternitat en solitari de la filla de Giulio... Scola sap construir un retrat dels canvis històrics, socials i morals que han vertebrat el segle passat i tot això sense sortir en cap moment del mateix escenari, el pis familiar (escenari únic, com havia fet també en un altre film seu *Le Bal* ('El baile') de 1982 i sense fer ús d'estridències o d'episodis escandalosos en la vida familiar.

El treball dels actors de l'extensíssim repartiment és de gran ajuda. Per no detenir-nos més, esmentarem l'excel·lent treball de quatre d'ells, en qui recau una major responsabilitat: Andrea Occhipinti i Vittorio Gassman (que interpreten a Carlo de jove i d'adult respectivament), una incommensurable Stefania Sandrelli en el paper de Beatrice i la presència sempre agrada d'una elegantíssima Fanny Ardant en el paper d'Adriana.

Com ja hem dit, *La familia*, va estar nominada als Oscar com a millor film de parla no anglesa. Aquest detall moltes vegades no és garantia de res, però si ho va ser en aquell any en què va compartir candidatures amb altres dos films excel·lents com ara *Au revoir les enfants* ('Adiós muchacos', 1987) de Louis Malle i *Babettes gæstebud* ('El festín de Babette', 1987) de Gabriel Axel, qui va ser qui finalment es va dur el premi. ■